

La força dels ametllers

JOAN JOSEP ISERN

NARRATIVA

Toni Cucarella, *Quina lenta agonia, la dels ametllers perduts*. Premi Andròmina 2003. EDICIONS 3 i 4. València, 2003.

Pocs dies després d'haver guanyat el premi Andròmina amb *Quina lenta agonia, la dels ametllers perduts* vaig llegir unes declaracions de Toni Cucarella (Xàtiva, 1959) que em van cridar poderosament l'atenció: "La llengua és més que una gramàtica: és quan la gent parla que convoca l'imaginari. La gramàtica no ho és tot. El llatí també en té i està mort i enterrat". A la vista d'això em vaig disposar a esperar amb interès la publicació de la novel·la per tal de veure de quina manera l'autor posava en pràctica una teoria tan suggestiva. I, efectivament, puc dir que la lectura ha confirmat les bones expectatives.

Quina lenta agonia, la dels ametllers perduts es pot llegir com un recull d'anècdotes familiars i de records d'infantesa que abasten un període entre la immediata postguerra i aquella dècada dels 60 que es va tancar amb l'arribada de l'home a la Lluna. Però el lector amb ganes de passar-ho bé podrà anar una mica més enllà per veure com a partir de la utilització de tots els recursos que el llenguatge posa al seu abast -matisos, registres, vocabulari...- Toni Cucarella ens

IMATGE D'ARXIU DE TONI CUCARELLA, ÚLTIM GUANYADOR DEL PREMI ANDRÒMINA

atrapa i se'ns emporta cap a l'interior d'un univers mític compacte i rodó com una esfera.

L'acció del llibre transcorre en una zona de frontera: el barri de les Eretes, a l'extraradi de Xàtiva. És un barri de gent pobra, de vençuts, situat entre la vila i els camps, entre el tot i el no-res. Un racó en què les seqüeles de la guerra persisteixen amb més intensitat que en altres indrets. A *Quina lenta agonia...* veiem un món en què la televisió no ha arribat i en què es manté encara ben viva la relació entre avis i néts gràcies al llenguatge. És a dir, a la transmissió oral de coneixements per mitjà dels jocs verbals, de les dites, de les rondalles, de les cançons i de les narracions de

fites extraordinàries atribuïdes per un igual a sants i a bruixes.

Estem parlant d'un món profundament pagà camuflat inevitablement sota un vernís de religiositat oficial i ofegadora. Vist des d'aquesta perspectiva el barri de les Eretes és una metàfora perfecta. És l'últim reducte d'un món del

El protagonista d'aquesta novel·la de Toni Cucarella és, sens dubte, el llenguatge

qual tothom vol fugir cap al miratge d'una vida millor quadrilada entre la sirena d'una fàbrica i els carrers sense personalitat de la ciutat. Un món que evoluciona cap a un futur en què l'home passejarà per la Lluna mentre els ametllers sense amo, recoberts de pols i oblidats de tothom, es resisteixen a morir i encara són capaços de treure flor.

Però a *Quina lenta agonia...* el protagonista per excel·lència és, sens dubte, el llenguatge. Un

llenguatge amb les peculiaritats de la comarca de la Costera posat en boca de la gent del carrer i que és el gran motor que dispara el potencial mític que conté el llibre. Cucarella ens explica històries d'infants i vells, alterna la primera persona amb la tercera, ens apropa i ens allunya segons li convé i ens presenta un microcosmos ple de personatges amb prou entitat per merèixer cada un la seva novel·la particular. Però, per damunt de tot, la gran troballa de l'autor és la naturalitat amb què relata la complicitat entre els vius i els morts. Una relació que travessa el llibre de punta a punta i que li dona aquest regust tan especial a cavall entre el mite universal i la rondalla. Tot un encert.

A la gola del llop

ANNA TOMÀS

NARRATIVA

Joan Pla, *El misteri de l'anell de diamants*. PERIFÈRIC EDICIONS. València, 2003.

Les novel·les policiaques requereixen un ritme trepidant i un argument d'aquells que, col·loquialment, diem que *enganxen*. Si l'assassinat, el robatori o el segrest que narren atrapen el lector des de la primera ratlla, molt probablement devorà amb ànsia els següents capítols per saber si les seves sospites d'inspector omniscient eren certes i ben fundades o si, al contrari, l'assassí de torn, àvid i sense escrúpols, s'hauria escapat fins i tot de les seves mans.

El misteri de l'anell de diamants compta amb aquest ingredient

bàsic. Teresa Arnau es queda perplexa quan, en telefonar a casa del seu xicot, Joan Escrig, s'assabenta que ha estat detingut per la policia acusat d'un quàdruple assassinat. La notícia de la mort dels propietaris de la casa d'empenyoraments d'un poble, de la seva criada i del seu empleat ha omplert les pàgines dels diaris i ha commocionat l'opinió pública, la qual cosa impelleix la policia a trobar amb rapidesa el culpable. La caixa forta no va poder ser oberta i tot sembla indicar que l'assassí buscava desesperadament recuperar algun objecte que havia estat empenyorat.

PROVES INculpATòRIES

D'altra banda, Joan Escrig no encaixa en la pell del psicòpata que no es deté davant cap objecte per assolir el seu objectiu, però la policia ha trobat al lloc

dels fets un encenedor amb les seves empremtes i unes petjades coincidents amb les de les seves sabatilles.

Davant el temor que empressonin el seu xicot, que ella sap innocent, Teresa Arnau no dubta a començar una trepidant investigació paral·lela a la de la policia. Així iniciarà una amistat perillosa amb Ferran Cremades -el mateix nom que el novel·lista valencià-, un antic i estrany amic a qui Joan feia anys que no veia i amb qui precisament va estar prenent una cervesa dos dies abans del brutal assassinat. També s'assabentarà de la relació que el seu xicot havia mantingut amb Mari Banyuls, una noia de casa bona morta en circumstàncies misterioses en els temps en què, curiosament, era la promesa de Cremades. A poc a poc Teresa va endinsant-se en la gola del llop i ar-

riba a arriscar la vida per descobrir un assassí que, com Mr. Hyde, pot amagar-se darrere el rostre més afable i bondadós.

Joan Pla ha guanyat nombrosos premis literaris al llarg de la seva trajectòria, en la qual destaquen obres com ara *Mor una vida es trenca un amor*, *El temps no passa per Montmartre* i *L'estranya mort de Berta*. La seva prosa galant i acurada es revela en tot moment en aquesta novel·la que tant pot degustar un públic juvenil com adult.

LLICÈNCIES LITERÀRIES

És cert que l'argument recolza en massa coincidències que, ben pensat, no es donarien en un cas real, però aquesta llicència literària, que requereix sovint els arguments de les novel·les del gènere per poder abastar en un espai reduït una trama que desperti la perspicàcia del lector, s'oblida davant el bon ritme ascendent del thriller, que arriba al seu clímax en l'últim capítol del llibre. Aleshores Teresa correrà el risc més alt, però res pot deturar-la a l'hora de resoldre el misteri de l'anell de diamants.

ASSAIG

Àngel Castanyer, *Els valors dels vençuts*. PAGÈS EDITORS. Lleida, 2003.

Una nit de l'estiu del 1947, Àngel Castanyer i la seva mare van creuar a peu la frontera amb França, iniciant així un exili que va concloure l'any 1977 en viatjar en l'avió que retornava a Catalunya Josep Tarradellas. Lluny del que podria semblar a primera vista, Castanyer no ha estat mai un polític, a pesar d'haver participat activament en la resistència catalana durant el franquisme. És, com el defineix Raimon Obiols en el pròleg, un ciutadà compromès que es va identificar, tal com indica el títol del llibre, amb els que van perdre la Guerra Civil. Tot allò que va viure durant les tres dècades d'exili al país veí ho narra en aquest llibre curiós, alliçonador i amb tocs d'humor.

Del retrat vívid del seu Foios natal fins a fets com l'organització el 1965 dels Jocs Florals de la Llengua Catalana a París i el retrobament a França amb el seu pare, Angelí Castanyer, dirigent del valencianisme d'esquerra que havia passat a Algèria. Jornades històriques s'alternen amb vivències personals en aquesta obra que, segons l'autor, "és la manera més civilitzada que he trobat de passar comptes amb el franquisme". A.T.

POESIA

Lee Rinaldo, *Road Movies*. ACUARELA LIBROS. Madrid, 2003.

Guions d'hipotètics curts, imatges difuses de paisatges observats des de la finestra en gires interminables per carretera, poemes fruit del més pur deliri postconcert, cançons... *Road Movies* és l'antologia de poemes i prosa poètica de Lee Rinaldo, el guitarrista de la mítica formació novaioquesa Sonic Youth. Viatger d'una època i amb un llenguatge directe i contundent com a maleta, Rinaldo es revela com un hereu de la generació *beatnik* que tracta de reconstruir el present a través d'un passat inevitablement fragmentat, fet a base de fotogrames incrustats a la memòria i que, en la perenne literatura, adopten la forma de versos xops de cruesa. Amb la mirada perspicaç d'un infant, Rinaldo observa i es deixa impregnar per un "món on tot trontolla" i en el qual "res importa i tot, fins al detall més estúpid, és important". Així, el lector troba fragments amarats de pessimisme al costat de poemes en què regna el frenesí d'un músic de rock dels 70. *Road Movies* és fruit d'un desig d'experimentar amb el llenguatge, però sobretot una obra que desprèn lirisme i una intuïtiva i subtil manera de narrar el que ens envolta. A.T.